

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовано комисију 27.04. 2016. Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду решење бр. 1078
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:
1. др Тања Поповић, редовни професор опште књижевности, 15.05. 2103, Филолошки факултет Универзитета у Београду
2. Др Адријана Марчетић, редовни професор науке о књижевности, 3.02. 2016, Филолошки факултет Универзитета у Београду
3. др Михајло Пантић, редовни професор, српске књижевности: јужнословенска компаратистика, 2009, Филолошки факултет Универзитета у Београду
4. Др Виолета Јовановић, редовни професор књижевности с методиком наставе, 25.09. 2014, Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
Кликните да бисте почели унос текста.
1. Име, име једног родитеља, презиме: Бранко, Александар, Илић
2. Датум рођења, општина, република: 02.06.1970. Јагодина, Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 15. 12. 2008., Филолошки факултет Универзитета у Београду, <i>Наративне технике и проблем жанра у прози Драгослава Михаиловића</i>
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Наука о књижевности
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
<i>Хомодијегетичко приповедање у српском роману</i>
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Докторска дисертација <i>Хомодијегетичко приповедање у српском роману</i> , коју је предао мр Бранко Илић, састоји се из уводног, теоријског поглавља („ <i>Хомодијегетички роман</i> као засебни приповедни жанр“: 1-55), три аналитичко-интерпретативна дела: „Почеци српског хомодијегетичког романа: од романтизма до авангарде“ (56-120), „Прелазни период: хомодијегетички роман у доба модернизма“ (121-162), „Златно доба` хомодијегетичког

романа: од послератног модернизма до постмодерне“ (163-262), те синтетичког закључног дела („Српски хомодијегетички роман“: 263-290) у којем се научни и истраживачки резултати донесе у дијахроном („Ка историји српског хомодијегетичког романа“: 264-276) и синхроном пресеку („Ка поетици српског хомодијегетичког романа“: 277-290). На крају рада налази се списак извора (291-294), као и обимна библиографија коришћене и цитиране литературе (295-303). Теоријски, уводни део са којим, већ у скалду са темом научног промишљања, почиње дати докторат обухвата пет потпоглавља: „Хомодијегетичка нарација – приповедач као учесник (2-12), „Хомодијегеза – наративни поступак и композициони принцип“ (13-26), „Права` и `измишљена` аутобиографија“ (27-37), „Хомодијегетичко приповедање и српски роман“ (38-46) и „Општа типологија хомодијегетичког приповедања“ (47-55). У добром маниру историјскопоетичких истраживања, пре но што ће започети методолошки пресек књижевнотеоријских и наратолошких премиса о хомодијегетичком приповедању, кандидат пружа аналитички увид у Андрићев роман *Проклета авлија*, дело које, како сам примећује не припада сасвим корпусу хомодијегетичког романа. Иако је исприповедан у другачијем наративном кључу, Андрићев роман, боље него било који други теоријски или фикционални текст, указује на саму суштину овде испитиваног проблема: необични преображај наратора, у роману приказан као догађај по себи, „одиграва“ се током самог причања. Премда приповедачки изведен по другачијем моделу, овај роман у суштинском смислу открива саму основу хомодијегетичког приповедања, пре свега кроз своју „техничку“, али и феноменолошку страну. Укрштајући једну могућну иманетну, најпре стуктурну и семиотичку анализу датог канонског текста, са експликацијом наратолошких теорија везаних за основно питање ове дисертације (наративни поступци, тј. фигуре приповедања, композиција, укрштање граматичких и приповедачких лица, унутрашњи говор, аутофикција итд.) – Б. Илић на занимљив и динамичан начин даје могућни теоријски и интерпретативни оквир предоченог истраживања. Преглед и проблематизовање наратолошких теорија који следе после тога пружају широк увид у доминантне методе ХХ века (Кајзера, Штанцла, Бута, Барта, Женета, Бал, Кон, Римон-Кенан, Русеа, Бенвениста, Фелана, Бахтина, Ејхенбаума, Школвског, Фладерника, Кона, Дубровског, али и српских научника, Д. Иванића, Љ. Јеремића, Н. Петковића, А. Марчетић, М. Пантића и других), које се затим, повезују са широко постављеним питањем о хомодијегетичком приповедању у српском роману. На крају уводног дела донета је типологија хомодијегетичког приповедања која ће бити коришћена у наредним интерпретативним поглављима.

Будући да је рад замишљен као историјска поетика жанра, Бранко Илић своје истраживање организује и према дијахроном и према синхроном моделу. Почетке српског хомодијегетичког романа уоквирује периодима романтизма и авангарде, а као његове најзначајније представнике издваја Јакова Игњатовића („*Тридесет година из живота Милана Наранџића* – први српски хомодијегетички роман“: 57-76), Лазара Комарчића („*Један разорен ум* – прави почетак српског хомодијегетичког романа“: 77-91) и Милоша Црњанског (*Дневник о Чарнојевићу* – први велики хомодијегетички роман српске књижевности“: 92-113). На основу спроведене анализе кандидат нуди једну могућу типологију хомодијегетичког приповедања у српској књижевности друге половине деветнаестог и првих деценија двадесетог века („Три (типа) хомодијегетичк(ог)а романа“: 114- 120), које одређује као посредно приповедање (усмени говорни облик *сказ*), непосредно приповедање (нарација тока свести – *хомодијегетички рефлектор*) и посредно приповедање – (дневнички запис – *хомодијегетички скриптор*). Када је реч о српском модернистичком роману (тј. роману између два светска рата), којим почиње друго поглавље докторског рада, кандидат захвата врло широку и различиту грађу, од *Корена вида* Александра Вуча, *Без мере* Марка Ристића, *Глувих чини* Александра Илића, *Љубави и слободе* Љубише Јоцића, и, наравно, жанровски недефинисаних *Дневника о Чарнијевићу* Милоша Црњанског и *Људи*

говоре Р. Петровића, па до романа Јулке Хлапец Ђорђевић *Једно дописивање*, Хајдука Бранислава Нушића, *Грозданиног Кикота* Хамзе Хума и *Српске трилогије* Стевана Јаковљевића. Разматрање послератне српске књижевности, тачније њеног хомодијегетичког романа, почиње одељком „Агитпроп` фаза и књижевна субверзија послератног модернизма“ (131-139) у којем се на самом почетку указује на искуство европског и америчког хомодијегетичког приповедања, као и на могућне утицаје В. Вулф, Ц. Џојса, Ф. Фокнера и других на домаћу књижевност, али и на идеолошке и поетичке доминанте које усмеравају поједина, репрезентативна приповедачка остварења. Српски роман педесетих година двадесетог века овде је представљен кроз прегледе дела Владана Деснице (*Зимско љетовање*, *Прољећа Ивана Галеба*), Оскара Давича (*Песма*) Радомира Константиновића (*Дај нам данас*, *Мишоловка*, *Чисти и прљави*, *Излазак*), Боре Ћосића (*Кућа лопова*), Павла Угринова (*Одлазак у зору*), Александара Вуча (*Распуст*, *Мртве јавке*), Добрице Ћосића (*Корени*), Михајла Лалића (*Лелејска Гора* и *Хајка*). „Нови почетак српског (хомодијегетичког) романа“ (140-153), који кандидат анализира најпре кроз стваралаштво Давича, Вуча, Константиновића, Деснице и Лалића, одређен је, по његовом мишљењу, и приповедним искуством Комарчића и Црњанског. Последњи одељак другог поглавља („Крај приповедних поставки послератног модернизма“: 154-162) бави се различитим делима Павла Угринова, Слободана Селенића, Александра Тишме и Живојина Павловића како са теоријског, тако и са компаративног и интерпретативног становишта. „Златно доба“ хомодијегетичког романа, последње интерпретативно поглавље ове докторске дисертације, као уосталом и почетно, посвећено је анализи репрезентативних остварења. У том погледу, кандидат се одлучио за класична дела српске књижевности – Десничиним роману *Прољећа Ивана Галеба* („*Прољећа Ивана Галеба* – повратак на хомодијегетички запис“: 164-181), *Дервиш и смрт* Меше Селимовића („*Дервиш и смрт* – хомодијегеза као остварени композицијски принцип“: 182-198), те за романе Драгослава Михаиловића („Сказ-романи Драгослава Михаиловића – хомодијегетички наратор као усмени казивач“: 199-223), Данила Киша („Данило Киш: улазак у постмодерну“: 224-242) и Борислава Пекића („Борислав Пекић: стратегија пронађеног рукописа“: 243-262). Закључни део синтетички проблематизује могућну историју српског хомодијегетичког романа, али и њену поетику. Поглед на историју српске књижевности из специфичне наратолошке перспективе, открива одређену правилност: српски роман у коме је хомодијегетичко приповедање доминантни наративни поступак и, у исто време, обликотворни композициони принцип, незаобилазни је део „прелазних периода“ нове српске књижевности. Поетички преображаји у српској књижевности, који су донекле представљали одјек револуционарног духа европске авангардне уметности на преласку из деветнаестог у двадесети век, почињу да се манифестују одмах након завршетка Првог светског рата. Промене на плану организације текста, жанровских облика, приповедних техника, тематских средишта књижевног дела, отварале су широк простор за хомодијегетичко приповедање као нестандартни облик казивања. Упркос потенцијалу за разарање књижевних конвенција реализма коју је техника казивања из света дела нудила, хомодијегетички роман ни током поменутог периода није постао нарочито чест уметнички облик. Већ сам број романа уобличених хомодијегетичком приповедном поставком представља неку врсту непосредног доказа да поменути тип игра важну улогу у различитим преображајима српске прозе током XX века, и да је, како се овде примећује, историја модерног српског романа неодвојива од кретања хомодијегетичких текстова од маргине према поетичком средишту жанра.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација *Хомодијегетичко приповедање у српском роману* кроз теоријска, интерпретативна и контекстуална разматрања пружа врло широк увид у историју посебног вида приповедања у српској књижевности, али и основне црте развоја њеног романа.

Одредивши јасно, на самом почетку, методологију и терминологију од којих полази и којима се користи, кандидат њихову валидност и употребљивост показује помоћу анализе репрезентативног романа *Проклета авлија* Иве Андрића. У уводним разматрањима је понуђена и могућна типологија поступака и наративних стратегија, а њихово коришћење повезано је са формативним романским начелом. То је пружио добру основу за даља истраживања дата пре свега у дијахроном низу. Мерила одабира реперзенативних писаца и хомодијегетичких романа увек су аргументована анализом, добрим увидом у шири контекст, али и у помоћну литературу. Врло обухватан временски распон развоја српског романа (око 120 година) има за циљ да укаже не само на пардигматичне промене и преображаје, већ и да испитивану грађу прикаже као јединствену поетичку целину. С друге стране, у раду се могу наћи и веома подстицајне анализе романа Ј. Игњатовића, Л. Комарчића, М. Црњанског, И. Андрића, А. Илића, В. Деснице, М. Лалића, М. Селимовића, Д. Михаиловића, Ж. Павловића, С. Селенића, Д. Киша, Б. Пекића и многих других. Такође ваља истаћи да су поједини приповедачи, тачније њихова „хомодијегетичка остварења“ овде добили прво озбиљније теоријско читање (нпр. Јулка Хлепец Ђорђевић или Бранислав Нушић). Кандидат се такође не либи да ревалоризује значај и естетску вредност неких других писаца (посебно Лазара Комарчића), те да у том погледу пружи унеколико другачији пресек развоја српског романа у односу на своје претходнике.

Рад почиње и завршава се општим, синтетичким поглављима, при чему се убедљиво и прегледно постављен теоријски и интерпретативни оквир истраживања донет у уводном поглављу, логички, контекстуално и поетички потврђује у завршним одељцима посвећеним историји и поетици српског хомодијегетичког романа. Као посебну врлину овог доктората истичемо врло леп стил и начин излагања, које одликују прецизност, једноставност и занимљивост.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

1. „Мотив двојника у српском хомодијегетичком роману – `Дервиш и смрт` Меше Селимовића“. *Наука и слобода: зборник радова*, уредник М. Ковачевић, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 2015, књ. 9, том 1/2, стр.: 729-745.
2. „Систем наративних поступака у прози Драгослава Михаиловића“, *Књижевна историја: часопис за науку о књижевности*, Институт за књижевност и уметност, Београд, XLVI 2014. 152. стр. 123-140.
3. Наративни модел документарне прозе Драгослава Михаиловића“, *Узданица : часопис за језик, књижевност, уметност и педагошке науке*, Педагошки факултет у Јагодини, 2012, год. IX, бр. 2. Стр. 65-77.
4. „Оквирна сцена казивања као композицијско и семантичко средиште сказ-нарације“, *Савремена проучавања језика и књижевности: зборник радова са II научног скупа младих филолога Србије одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу*. Књ. 2. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2011.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација *Хомодијегетичко приповедање у српском* коју је предао мр Бранко

Илић обједињује два доминантна књижевна научна приступа: он полази од нараторских поставки најугледнијих аутора из друге половине XX века (Женетова теорија приповедања, али и друге махом структуралистичке теорије), и истовремено пружа убедљиву књижевноисторијску перспективу, како посебног вида хомодијегетичког приповедања у српском роману, тако и српског романа у целини. Истраживање и анализа текстова теже да прикажу и поступке и форме, односно да испитају примену једне посебне приповедне технике (хомодијегетичког приповедања) у конкретној прозној форми (роману) у широкој дијахронијској перспективи. Кандидат убедљиво показује се да „прича“ о хомодијегетичком роману може приказати и као „повест српског романа у целини“.

Проучавања хомодијегезе подразумевало је испитивање ауторских стратегија које надрастају приповедне технике по себи. Хомодијегетичка нарација дефинисана је у духу женетовске теорије као облик приповедања у коме приповедач припада свету књижевног дела, али се рад пре свега бави српским романом у коме хомодијегетичко приповедање као доминантни наративни облик, одређује и композициону поставку наративне целине. На тај начин, овде је пружена анализа узајамне повезаности једног јасно издвојеног наративног модела са дужим фикционалним прозним обликом какав је роман.

У раду се, дакле, прати историја српског романа од краја романтизма (средина деветнаестог века), па до краја осамдесетих година двадесетог века (почетак посмодернизма). На тај начин у раду је обухваћено неких 120 година развоја српског романа. На основу тако широког и потпуног увида у српски роман у коме је хомодијегетичко приповедање чест наративни поступак и, истовремено, обликотворни композициони принцип, указано је и његову важност у креирању тзв. прелазних периода. У том смислу, посебно је наглашено да овај облик нарације средином друге половине двадесетог века постаје и најзаступљенији наративни модел у српском роману.

У раду се осим тога нуди нова типологија субжанровских приповедних модела, и на основу тога указује на то да неки од основних елемената књижевне структуре, независно од књижевноисторијског периода, бивају одређени изабраним приповедним поступком.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА НАПОМЕНА:

Докторска дисертација мр Бранка Илића *Хомодијегетичко приповедање у српском роману* представља оригиналан научни рад који је изведен у складу са методолошким захтевима друштвено-хуманистичких наука и уже научне области Наука о књижевности. Проучавање спроведено у дисертацији заснива се на јасно формулисаним и уверљиво развијеним хипотезама, које се током анализе убедљиво доказују. На основу детаљног и обимног истраживања, кандидат у завршном поглављу рада изводи кохерентно образложене закључке. Осим на многобројне изворе, у изради дисертације Б. Илић се ослањао на добро изабрану књижевнотеоријску, интерпретативну и књижевноисторијску литературу. Поред зналачког односа према претходним истраживањима, кандидат је показао иновативност у сопственим тумачењима дела писаца који су предмет његовог проучавања. Комисија у целини позитивно оцењује начин на који је Бранко Илић у дисертацији приказао и протумачио резултате свог истраживања.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже да се докторска дисертација мр Бранка Илића, *Хомодијегетичко приповедање у српском роману* прихвати и да се кандидат упути на усмену одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Др Тања Поповић, редовни професор
2. Др Адријана Марчетић, редовни професор
3. Др Михајло Пантић, редовни професор
4. Др Виолета Јовановић, редовни професор
- 5.